

**Надходження у фонди
Інституту археології АН УРСР
у 1974 р.**

Надходження за перший квартал 1974 р. складаються з десяти колекцій, що налічують 2993 предмети. Вони походять з розкопок та розвідок, проведених співробітниками Інституту в 1961—1973 рр. у Київській, Дніпропетровській та Миколаївській областях, а також з матеріалів О. В. Бодяньського, зібраних в 1941 та 1971 рр. у Надпоріжжі.

Група 1. До неї входять п'ять колекцій з розкопок античного міста Ольвії, матеріали розвідок багатощарового поселення та могильника Таценки, а також окремі випадкові знахідки.

Перша колекція налічує 536 предметів, виявлених в 1971 р. у двох житлових будинках (№ 12 та 14, ділянка Е 6-7) в районі міських кварталів Ольвії (с. Парутине Очаківського району Миколаївської області). Керівником розкопок був Л. М. Славін. Основу колекції становить керамічний матеріал, серед якого переважають уламки амфор VI—II ст. до н. е. Є велика кількість чорнолакового посуду (світильник з граффіто), а також червонофігурного та чорнофігурного (ольпа із зображенням діонісійських свят), фрагменти мегарських чаш.

Серед нечисленних кам'яних виробів виділяються фрагмент чоловічої постаті, можливо, Гермеса, що належить до чудових зразків античної скульптури елліністичного часу, та мармурова голівка жінки тієї ж роботи (за визначенням дослідника). У колекції багато монет, серед яких є бронзовий ас із зображенням Горгони та колеса на реверсі. Є поодинокі кістяні та скляні вироби.

Друга колекція включає 1097 предметів з розкопок на ділянці АГД в Ольвії, проведених у 1971 р. під керівництвом А. С. Русяєвої. Тут переважають фрагменти посуду. Крім того, наявні 447 дельфінчиків і монет, серед яких унікальна срібна монета-статер із зображенням Геракла, що натягує тятіву лука (V ст. до н. е.). Є мідні, залізні, кістяні та мармурові вироби. Дуже рідкісна річ — ритуальна теракота кола Деметри, а також теракота, що зображує мавпу (V ст. до н. е.). Колекція, датована часом від VI до II ст. до н. е., важлива для вивчення архаїчного періоду Ольвії — періоду її становлення.

Третю колекцію становить 56 предметів з охоронних розкопок берегової частини Нижнього міста Ольвії (ділянка Кліф III), проведених С. Б. Охотниковим. Серед речового матеріалу — фрагменти амфор сінопського, фасоского, пантікалейського походження (IV—II ст. до н. е.). На фрагменті мегарської чаші — постаць жінки з сокиркою в руках, а на уламку кераміки корінфського типу — сінопське астиномне клеймо із зображенням колоса і написом (перша частина III ст. до н. е.). До елліністичного часу належить торс мармурової статуєтки Афродіти. У колекції — десять монет (переважають «борісфени») і кілька виробів з металу, кістки та скла.

Четверта колекція, у складі якої 141 предмет, зібрана під час дослідження у 1972 р. західного схилу Ольвії (Кліф II). Розкопки залишків, що руйнуються, проводив Е. І. Діамант. Основна частина колекції — це кераміка, вироби з інших матеріалів нечисленні (мармур, бронза, залізо, скло, кістка). Найбільш ранні речі, як свідчить звіт С. Д. Крижницького, належать до III ст. до н. е. Більшість знахідок датована I—III ст. до н. е., зокрема світильники, амфори, червоноглиняний, сіроглиняний та інший побутовий посуд.

П'ята колекція (100 предметів) містить матеріали розкопок терасного міста Ольвії (ділянка Кліф I). Охоронні роботи проводив В. М. Отрешко у 1972 р. Серед знахідок — фрагменти чорнолакових, буrolакових, червонофігурних та інших горщиків, бронзові монети і одна срібна (динарій Коммода), дельфінчики, бронзові підвіски, шпилька, кільце, вироби із заліза та свинцю, фрагмент мармурового лутерія. Вони належать як до більш раннього елліністичного часу, так і пізнішого (до III ст. н. е.). Це одна з перших колекцій, зібраних на території майже не вивченого району Ольвії.

Шоста колекція (252 предмети) являє собою результат кількарічних розвідок (протягом 1961—1962, 1964—1966 рр.) поселення і могильника поблизу с. Таценки Обухівського району Київської області, обстежених зарубинецьким загonom Середньодніпровської експедиції під керівництвом Є. В. Максимова. Матеріал збирався на розвіяних дюнах правого берега р. Стугни (39—42 км шосе Київ—Обухів) в основному піонерами археологічного гуртка інституту. Переважає кераміка, є прясла, предмети ливарного

виробництва, поодинокі кам'яні і металеві вироби. Це речі різних епох — від бронзового віку до пізньозарубинецького часу.

Сьома колекція, до якої входять шість предметів, зібрана А. В. Бодянським у 1971 р. поблизу с. Іллінка Томаківського району і в с. Волоському Дніпропетровського району і області.

Іллінка. Пункт I розташований за 1 км північніше від села (так зване урочище Калита за 4 км на північ від м. Марганця). Звідси з обвалу берегів Каховського моря походить пізньотрипільський розписний горщик, курильниця і три горщики, виявлені у зруйнованих похованнях катакомбної культури.

Волоське. У центрі села за 100 м на північ від сучасного річкового причалу над Сурською забором знайдено у 1941 р. кам'яну матрицю для відливки кинджала та шила епохи пізньої бронзи.

Група II. В ній об'єднуються три колекції з досліджених новобудовними експедиціями курганних могильників поблизу хутора Відрадного, з околиць с. Булгакове та м. Орджонікідзе.

Восьма колекція (178 предметів) походить з розкопаних у 1971 р. восьми насипів за 2 км від хутора Відрадного Баштанського району Миколаївської області, на лівому березі р. Інгул. Начальник експедиції О. Г. Шапошникова. Колекція містить матеріали від енеоліту до раннього середньовіччя: кераміку всіх періодів ямної культури, а також горщики катакомбної та зрубної культур. Є рогова сокира, кістяні молоточкоподібні шпильки, пронизки, підвіски з іклів тварин; ножі; шило, бляхи з пуансоном і підвіски; крем'яні відщепи, скребок, наконечник стріли; кам'яні поліровані булава і сокира. Ці знахідки цікаві ще й тим, що засвідчують зв'язки племен Поінгулля з племенами Північного Кавказу в епоху бронзи. Серед колекції — невелика група скіфо-сарматських матеріалів і речі пізніх кочівників.

Дев'ята колекція (285 предметів) надійшла з досліджених у 1971 р. п'яти курганів за 3 км на захід від с. Булгакове (нині Новогригорівка) Баштанського району Миколаївської області (начальник експедиції О. Г. Шапошникова). Матеріали різночасні. Це предмети епохи міді — бронзи (горщики, молоточки, терочки). Основну частину колекції становлять скіфські речі IV ст. до н. е. Серед них — бронзовий казан, гривня, дзеркало, дерев'яні блюда, шкіряний колчан зі стрілами, шкіряні чобітки. Кілька знахідок трапилось у похованні кочівника. Надзвичайний інтерес мають узорні шовкові візантійські тканини, передані у Всесоюзні художні науково-реставраційні центральні майстерні (ВХНРЦМ) у Москві. Частина матеріалів надійшла в Державний музей історичних коштовностей УРСР у Києві.

Десята колекція (242 предмети) зібрана під час охоронних досліджень трьох курганних груп за 7 км на північ від м. Орджонікідзе Дніпропетровської області в зоні робіт гірничо-збагачувального комбінату. У 1972 р. під керівництвом Б. М. Мозолевського тут поблизу Богданівського, Північного та Шевченківського кар'єрів було розкопано десять курганів: у групі Страшної Могили — один, у групі Іспанових могил — три, Лисячої Могили — шість. Найбільш ранні знахідки нечисленні. Вони належать до катакомбної та зрубної культур. Основну частину колекції становлять скіфські речі V—IV ст. до н. е. Є сарматські горщик і ніж. Частина матеріалів з цих курганів зберігається в Музеї історичних коштовностей УРСР у Києві.

А. Л. НЕЧИТАЙЛО